

УДК 338.45:664:330.322(477)

Тищенко О.С.

студентка

Запорізького національного університету

Кушнір С.О.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Запорізького національного університету

ІНВЕСТИЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості. Середовище України сприятливе для розвитку харчової галузі, тому за умови раціонального використання інвестицій можливо досягнути відповідного рівня конкурентоспроможності. Наявність інвестиційно-інноваційної діяльності сприяє ефективному економічному розвитку.

Ключові слова: інвестиції, харчова промисловість, конкурентоспроможність, розвиток, інвестиційний клімат.

Тищенко О.С., Кушнір С.О. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Статья посвящена анализу инвестиционной деятельности предприятий пищевой промышленности. Украина – благоприятная среда для развития пищевой отрасли, поэтому при условии рационального использования инвестиций возможно достичь соответствующего уровня конкурентоспособности. Наличие инвестиционно-инновационной деятельности способствует эффективному экономическому развитию.

Ключевые слова: инвестиции, пищевая промышленность, конкурентоспособность, развитие, инвестиционный климат.

Tyshchenko O.S., Kushnir S.O. INVESTMENT CHARACTERISTICS OF ENTERPRISES OF FOOD INDUSTRY OF UKRAINE

Article is devoted to the analysis of investment activities of the enterprises of the food industry. Ukraine – the favorable environment for development of food branch therefore, on condition of rational use of investments, it is possible to reach appropriate level of competitiveness. Existence of investment and innovative activity contributes to the effective economic development.

Keywords: investments, food industry, competitiveness, development, investment climate.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки необхідно зосереджувати інвестиції на тих галузях промисловості, які є найбільш пріоритетними та вагомими. Так, сектор харчової промисловості впродовж багатьох років займає одне з провідних місць в економіці України. Розвиток цієї галузі в останні роки був досить нестабільним, що пояснюється політичною та економічною ситуацією в Україні. Варто приділити більшу увагу розвитку промисловості та визначити пріоритетні напрями розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ефективної діяльності підприємств харчової промисловості було актуальним завжди. Розвиток різних підгалузей харчової промисловості на окремих етапах досліджували такі вчені, як П.П. Борщевський, Г.Ю. Гейдройц, Л.В. Дейнеко, Б.Й. Пасхавер, К.О. Прокопенко, О.В. Шубравська та інші.

Мета статті – проаналізувати обсяги інвестицій у харчову промисловість України. Виявити проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з важливих галузей економіки України є харчова промисловість, оскільки вона має всі необхідні можливості, щоб конкурувати з аналогічними галузями розвинених країн, але сьогодні галузь харчової промисловості потребує інвестицій у технології, техніку та інновації.

Упродовж багатьох років харчова промисловість є найважливішою, життєво необхідною галуззю для країн Європи. Виробництво продукції харчового типу тісно пов'язане з іншими галузями виробництва: хімічною, машинобудівною, нафтопереробною; тому зміни, які відбуваються в інших галузях промисловості, прямо пропорційно відображаються в діяльності харчової промисловості. Також прямий

вплив на харчову галузь має рівень життя в країні, рівень платоспроможності громадян.

В Україні є всі необхідні умови для розвитку інноваційної діяльності, але перешкодою є те, що не створені умови для впровадження конкурентоспроможних розробок, також удосконалення потребує інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості.

Прикладом недостатнього рівня розвитку інвестиційної діяльності в Україні є те, що інвестиційними ресурсами для харчової промисловості є позикові і власні кошти самих підприємств.

Україна має досить велике розмаїття в харчовій галузі: виробництво молока, олії, хліба, цукру, кондитерських виробів, м'яса та інших продуктів. У XIX та XX столітті серед основних країн-експортерів продукції харчування Україна займала перші місця. Також Україна входила в п'ятірку найбільших експортерів цукру, зерна, м'яса, яєць та меду.

Розвиток харчової промисловості в Україні був досить складним, певна стабільність виробництва відбулася з 1999 року. Становлення харчового виробництва було повільним, тому лише в 2005 р. показники в галузі досягли рівня виходу з кризового стану. Та вже в 2008 р. на підприємствах харчової промисловості знову спостерігається поступове зниження обсягів виробництва, що пов'язано з початком світової кризи. Зменшилося виробництво всіх видів харчової продукції, світова економічна криза привела до скорочення ринків збуту і поступового зниження прибутків вітчизняних харчових підприємств. У подальшому діяльність харчових підприємств знову піддалася негативному впливу економічно-політичних подій, які відбувалися в 2013–2014 рр.

Після вступу України до Світової організації торгівлі і підписання Угоди про асоціацію з країнами Європей-

ського Союзу сучасна харчова промисловість вимушена конкурувати з дешевшою продукцією сусідніх країн. Питання про підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості набуває все більшої актуальності. Покращення виробництва можливе через використання нових технологій, якими користуються на провідних підприємствах світу. Також можливим варіантом є розширення наявних підприємств, що передбачає будівництво нових і збільшення потужностей діючих об'єктів на наявних або прилеглих до них територіях. Реконструкція діючих підприємств зумовлює перебудову, пов'язану з удосконаленням виробництва і підвищенням його техніко-економічного рівня на основі науково-технічного прогресу. Реконструкція потребує комплексного проекту, який передбачає розширення виробничих потужностей, поліпшення якості та асортименту продукції (в основному без збільшення чисельності працюючих), поліпшення умов праці та охорони навколишнього середовища [1].

Такі оновлення потребують значних грошових вкладень. Зважаючи на недостатність власних ресурсів для здійснення подібних заходів, актуальним стає питання залучення інвестицій.

Розглянемо розміри загальних інвестицій у промисловість України та конкретно у виробництво харчових продуктів за період 2010–2017 рр. (табл. 1)

Для наочності динаміки інвестицій сформуємо графік (рис. 1):

Аналіз наведених даних свідчить про зростання загальних інвестицій у

промисловість за 2010–2013 рр. Суттєвий відтік інвестицій у 2014 році пояснюється політично-економічною ситуацією в країні, та починаючи з 2015 року знову спостерігається поступове зростання обсягів інвестицій, особливо в 2017 році порівняно з попереднім – на 15%.

У частині інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів спостерігається аналогічна динаміка, але найбільше зростання було в 2016 році – на 34%, на 30 097,6 млн. грн. порівняно з 2015 р., а 2017 рік мав суттєвий відтік інвестицій на 28%, що становило 3346,2 млн. грн.

Виявимо фактори, що вплинули на таку динаміку інвестицій у галузі.

З цією метою проведемо більш детальний аналіз показників економічної діяльності підприємств харчової промисловості за останні роки (табл. 2.):

Проведений аналіз свідчить, що за досліджуваній період обсяги реалізації харчової промисловості збільшилися на 188 975 млн. грн. (+93%).

Кількість підприємств, які отримали прибуток, залишалася фактично на одному рівні та була в два рази більшою за кількість підприємств, які отримали збиток.

Загальна частка прибуткових підприємств порівняно з 2010 роком збільшилася на 8,3%. Але це не покращило становище з прибутковістю. До 2012 року чистий прибуток мав позитивну динаміку росту, але в наступний період 2014–2016 рр. темп зниження прибутку становив у середньому 3,1% щорічно. Найбільш збитковим для галузі став 2015 рік.

Рентабельність операційної діяльності була на середньому рівні, в загальній тенденції до зростання з 2010 по 2015 рік на 1% щорічно, крім 2016 року.

Основними причинами зниження інвестиційної активності в харчовій промисловості в останні роки були: економічна криза, інфляційні процеси скорочення інвестиційних витрат бюджету за зростання фінансування інвестицій із власних і залучених коштів підприємств, нестійкий фінансовий стан підприємств харчової промисловості, відсутність державної інвестиційної стратегії, недосконалість законодавства.

Криза в інвестиційному середовищі виявляється також у вигляді розпорошення інвестицій, відсталості їх технологічної структури, тривалості інвестиційного циклу, скорочення інвестицій у галузях харчової промисловості, пов'язаних із випуском нових технологій та прогресивної техніки, що у довгостроковій перспективі закріплює технологічне відставання України від розвинутих країн світу

Практика свідчить: найбільш ефективні напрями капіталовкладень у харчовій промисловості – реконструкція і технічне переоснащення виробництва. Це

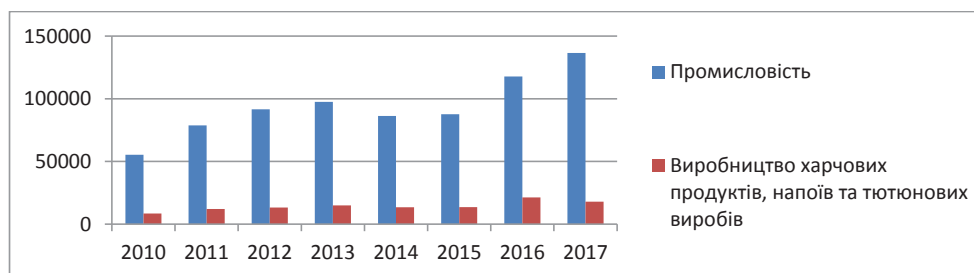

Рис. 1. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010–2017 роки, млн. грн.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010–2017 роки, млн. грн.

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Зміни 2017 до 2016, %
Промисловість	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242	87656	117753,6	136490,1	1,15
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.	8510,2	12061,5	13279,7	14941,3	13486,7	13548,5	21291	17944,8	0,84
Частка інвестицій в харчову пр-сть від загальних, %	15,4	15,3	14,5	15,3	15,6	15,5	18,1	13,1	0,72

Джерело: [2]

Таблиця 2

Динаміка основних показників економічної діяльності підприємств харчової промисловості за 2010–2017 роки

Назва показника	Роки							Зміни 2017 до 2016, %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Кількість підприємств, тис.	6551	6559	5768	6407	5528	5502	5198	0,94
Підприємства, які одержали прибуток, %	60,3	59,5	61,7	62,9	62,4	72,3	68,6	0,95
Підприємства, які одержали збиток, %	39,7	40,5	38,3	37,1	37,6	27,7	31,4	1,13
Дохід від реалізації, млн. грн.	192154	222388	254459	261784	302392	398023	381129	0,96
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	2238,8	2303,6	7183,9	6531,7	-16906	-16553	-14601	0,88
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	419,2	427,2	417	404,1	350,8	321	315	0,98
Середньомісячна ном. заробітна плата одного штатного працівника, грн.	2137	2542	2898	3110	3380	4184	6069	1,45
Продуктивність праці, (тис. грн. на рік)	458,3	520,5	610,2	647,8	862	1239	1008	0,81
Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %	4,5	4,2	6,4	6,1	5,1	6,1	3,8	0,62
Загальний рівень рентабельності (збитковості) діяльності, %	0,9	0,8	2,5	2,3	-4,5	-3,3	-3,6	1,09

Джерело: [2]

Таблиця 3

Продукція сільського господарства за категоріями господарств (млн. грн.)

	Господарства усіх категорій			У тому числі					
	Продукція с/г	з неї		сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
		Продукція рослин-ва	Продукція тваринництва	Пр-ція с/г	з неї		Пр-ція с/г	з неї	
					Пр-ція р-цтва	Пр-ція тв-цтва		Пр-ція р-цтва	Пр-ція тв-цтва
2010	194886.5	124554.1	70332.4	57997.7	45791.0	12206.7	100797.5	57741.4	43056.1
2013	252859.0	175895.2	76963.8	72764.7	55677.0	17087.7	116268.1	72767.4	43500.7
2014	251427.2	177707.9	73719.3	94089.0	66812.7	27276.3	112368.8	72178.4	40190.4
2015	239467.3	168439.0	71028.3	136590.9	103127.8	33463.1	107548.7	68854.3	38694.4
2016	254640.5	185052.1	69588.4	139058.4	105529.5	33528.9	109521.5	71659.5	37862.0

Джерело: [2]

дає змогу в коротші строки, з меншими затратами оновлювати матеріально-технічну базу, освоювати нові потужності [3].

Проаналізуємо переваги України як виробника харчової продукції, до яких належать:

- значна площа – 603 628 кмІ; країна – одна з найбільших, територія якої повністю знаходиться в Європі;

- вигідне геополітичне розміщення – Україна має вихід до Чорноморського басейну; розташована на перехресті транспортних шляхів Європа – Азія, Північ – Південь;

- висока родючість ґрунтів. Україна є однією з найбагатших країн на чорноземі, які становлять 9 відсотків світових запасів та 30 відсотків – європейських. Якщо порівнювати зі світовими масштабами, то всього таких ґрунтів є близько 300 мільйонів гектарів, а в Україні використовується близько 24 мільйонів гектарів чорноземів;

- високий рівень природно-ресурсної забезпеченості;

- помірний клімат України, який є сприятливим для здійснення трудової діяльності та для вирощування сільськогосподарських культур.

- історично сформована сільськогосподарська діяльність.

Отже, на території України є всі необхідні умови для розвитку харчової промисловості: сприятливі кліматичні умови, що є важливим, та вигідне географічне розташування. Ці два фактори ніяк не залежать від впливу людини і, відповідно, є безцінними, тому за розумного вкладення коштів у розвиток харчової діяльності можна досягти неабияких економічних результатів.

Зважаючи на сприятливі природно-кліматичні умови в Україні, проаналізуємо стан розвитку сільського господарства (табл. 3).

З наведених статистичних даних можна дійти таких висновків: у 2016 році загальний обсяг продукції сільського господарства досяг максимального рівня – 254 640,5 млн. грн., найбільшу частку в продукції сільського господарства займає продукція рослинництва, а якщо порівнювати сільськогосподарські підприємства та господарства населення, то обсяги продукції сільськогосподарських підприємств переважають. У 2014 році, як уже зазначалося, у більшій частині економіки України спостерігається

Таблиця 4

Фактори, які впливають на інвестиційний клімат України в харчовій промисловості

Низький рівень інфляції	Інвестуючи кошти в певний проект чи виробництво, інвестор розраховує на максимальний прибуток, на який впливає рівень інфляції. Тому чим менший рівень інфляції, тим привабливішим є середовище для інвестування.
Проста і зрозуміла система оподаткування	Податки мають вплив на інвестиційну діяльність, тому надання податкових пільг для інвесторів може бути значною мотивацією.
Фінансова стійкість підприємств	Фінансовий стан підприємства повністю характеризує його інвестиційну привабливість. Ризик щодо вкладення коштів саме в це підприємство повинен бути мінімальним.
Стабільна політична ситуація в країні	Політична нестабільність негативно впливає на вибір інвесторів.
Конкурентоспроможність підприємств	Інвестиційно привабливим та вигіднішим є те підприємство, яке здатне підтримувати здорову конкуренцію.
Судова система; Рівень корупції	Основна проблема України з погляду іноземних інвесторів – не в економічній кризі, а в слабких та корумпованих інституціях, що заважають бізнесу інвестувати та розвиватися. Головне, що повинна зробити влада, – продемонструвати ефективність у боротьбі з корупцією та свавіллям силових органів [5].
Контроль за цільовим використанням наданих інвестицій	Не завжди спрямовані інвестиції використовуються за призначенням, тому необхідне вдосконалення системи за контролем інвестиційної діяльності, що буде кроком до покращення інвестиційної статистики.

спад обсягів виробництва та прибутку. Отже, спостерігається загальна динаміка до збільшення продукції сільського господарства, тому майбутні прогнози щодо розвитку с/г підприємств, а відповідно, і щодо підприємств харчової промисловості, мають позитивні характеристики.

Інвестиції в харчову промисловість завжди будуть актуальними, але є питання щодо раціональності їх використання. Життя суспільства невід'ємно пов'язане з харчовою промисловістю. У розрізі стану сучасної екології, розвитку людства все більшим стає прагнення до вживання натуральної продукції.

Так, за підсумком наймасштабнішої виставки харчових інгредієнтів Європи у Франкфурті – Food Ingredients Europe 2017, яка відбулася в кінці листопада 2017 року, в галузі харчової промисловості набувають актуальності питання щодо максимально здорового харчування, виготовлення якісної продукції, що забезпечується новими технологіями. Абсолютна більшість компаній-учасниць виставки вкладають величезну кількість зусиль у виробництво нових інгредієнтів, а провідні світові виробники продукції охоче їх використовують. У майбутньому розробленню нових інгредієнтів буде приділятися ще більше уваги, а їх застосування надасть продуктам цілий спектр нових корисних особливостей. Одне з головних прагнень сучасного виробника харчової продукції – так званий “Clean Label”, який гарантує, що продукт є натуральним і не містить хімічних компонентів. Це саме правило працює і для виробників інгредієнтів [4].

Аналіз харчової галузі України показує, що значна частина підприємств не відповідає сучасним стандартам розвитку, що зумовлюється невідповідністю сучасним європейським вимогам. Тому галузь потребує інвестицій, спрямованих на покращення та оновлення виробництва.

Також вкладень потребують підгалузі тваринництва та рослинництва, які є основою для харчової промисловості.

Проведений аналіз свідчить про гостру необхідність вкладень у харчову промисловість України. Країна має покращити рівень інвестиційної привабливості. Фактори, що впливають на формування інвестиційного клімату в харчовій промисловості України, проаналізовано в таблиці 4.

Загалом інвестиційна привабливість країни характеризується не одним окремо взятим чинником, а загальною ситуацією політично-економічного стану країни та діяльністю підприємств цієї країни.

Для інвестиційної привабливості країни потрібно постійно створювати та вдосконалювати умови ведення економічної діяльності, наприклад:

- ефективна антикорупційна діяльність (включаючи кримінальне переслідування посадових осіб будь-якого рангу та суддів за корупцією);
- забезпечення верховенства закону для правоохоронних органів;
- реформа та перезапуск судової системи;
- вчасне виконання програм МВФ.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз стану залучення інвестицій до України показує, що за останні роки частка інвестицій в харчову промисловість дещо збільшилася, різкий зріст інвестицій (18,1%) було виявлено в 2016 році. Україна, зважаючи на природно-кліматичні умови, має досить потужні можливості для розвитку як рослинництва, так і тваринництва. Тому з практичного погляду Україна є інвестиційно привабливою для потенційних інвесторів.

Середовище України сприятливе для розвитку харчової галузі. За умови раціонального використання інвестицій можливо досягнути відповідного стану розвитку, який відповідатиме сучасним вимогам та стандартам, що забезпечить можливий вихід на світовий ринок та зайняття ніші провідної країни в харчовій промисловості.

Без підтримки держави, вкладень вітчизняних та зарубіжних інвесторів утримувати та нарощувати виробництво сільськогосподарської продукції, яка є основою харчової промисловості, практично неможливо. Тому держава має розробити та втілити реформи, які би стимулювали надходження інвестицій в аграрний сектор.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Руденко В. В. Світові тенденції інвестиційної діяльності на підприємствах харчової промисловості / В.В. Руденко / Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2013. Вип. 9 (1). С. 138–142.
2. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) // Державна служба статистики України. // URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Товста Т.Л. Інвестиційний фактор розвитку харчової промисловості України / Товста Т.Л.: зб. наук. пр // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 2. С. 18–20. Бібліогр.: (5 назв).
4. Основні тренди харчової промисловості. URL : https://biz.nv.ua/ukr/experts/shulmeyster_d/5-trendiv-holovnoji-vistavki-kharchovikh-inhredijentiv-jevropi-2442836.html
5. Центр економічної стратегії. URL: <http://ces.org.ua/inozemni-investory-korupciya-ta-nedovira/>